NEDERLANDSCHE KOLONISTEN IN CANADA

J. J. LEYS
OUD HOOFD VAN HET LANDBOUWONDERWIJS
IN SURINAME

12 September 1924

IERSEKE, Januari 1924.

Aan Zijne Excellentie den Gouverneur
van Suriname.

Excellentie!

Ingevolge van Uw Excellentie's Besluit d.d. 8 Aug. 1923, afd. L. No. 2878, om mij een tegemoetkoming uit de Koloniale kas te verleenen, in verband met een voorgenomen bezoek aan de Nederlandsche Kolonisten in Neerlandia (Alberta, Canada), ter bestudeering van hun geestelijken en maatschappelijken toestand, heb ik de eer Uwe Excellentie mede te deelen, dat ik aan genoemde opdracht heb voldaan.

Ik moge Uwe Excellentie mijn indrukken hieronder mededeelen.

In enkele Nederlandsche couranten had ik gelezen, dat Z.Exc. de Minister van Landbouw voorschotten gaf aan jonge Nederlanders om hen in staat te stellen naar Canada te emigreeren, ten einde zich daar als landbouwers te vestigen. Het kwam mij voor, dat de billijkheid tegenover Suriname, een Nederlandsche kolonie, die, evenals de Engelsche Kolonie Canada, behoefte heeft aan flinke arbeidskrachten, vorderde, dat er nu ook minstens een even groot bedrag beschikbaar gesteld moest worden, om jonge landbouwers gelegenheid te geven, naar Suriname te emigreeren, tenzij aangetoond kon worden, dat de landverhuizers naar Canada in die Engelsche kolonie een betere toekomst hadden dan in de Nederlandsche kolonie Suriname. Naar mijn meening was dit nog niet aangetoond.

Waar ik niet meer dan twintig dagen tijd had om eenig idee te vormen omtrent den toestand der emigranten, moest ik nu en dan mijn toevlucht nemen tot officieele personen, om van hen inlichtingen te ontvangen. Het kwam mij echter

voor, dat het aanbeveling verdiende, eerst de kolonisten op te zoeken, hun bedrijf in oogenschouw te nemen en mij daarna te wenden tot officieele personen, om inlichtingen te vragen omtrent enkele dingen, waaromtrent ik nog voorlichting noodig had.

Met den Consul-Generaal der Nederlanden in New-York besprak ik direct na mijn aankomst in New-York op 4 Sept. mijn plannen Ik deelde hem mede, dat het in mijn bedoeling lag, om op mijn reis naar het Westen der Vereenigde Staten, die reis te onderbreken in Spokane en vandaar uit in Noordelijke richting de Canadeesche grens te overschrijden, om Edmonton te bereiken, de hoofdstad van Alberta. Daar gekomen, zou ik probeeren op de een of andere wijze in Neerlandia te komen.

Zijn HoogEdelGestrenge, die zelf ook in Canada bekend was, deelde mij mede, dat er in Canada nog andere plaatsen waren, waar ook nogal veel Hollanders gevestigd waren en dat het dus, om een beter inzicht te krijgen in den toestand der kolonisten, beter was, dat ik zoo mogelijk ook enkele van die plaatsen bezocht.

Naar aanleiding van dat onderhoud besloot ik mijn reisroute te veranderen en reeds bij Buffalo de Canadeesche grens over te steken, ten einde ook kennis te maken met de Nederlandsche kolonie in Winnipeg.

De Consul-Generaal was van oordeel dat de toestand der Hollandsche emigranten in Canada en de vooruitzichten voor nieuw aankomende landverhuizers niet zoo gunstig was als men in Nederland wel meende en achtte het een goede gedachte, dat iemand uitgezonden was om van nabij kennis te maken met den Canadeesch-Hollandschen boer.

20 September vertrok ik naar Winnipeg, de hoofdstad van Manitoba. De stad ligt op 49° 54′ N. B. zevenhonderd voet boven de zee, en heeft een bevolking van 283.000 inwoners. Het is de grootste graanmarkt der wereld.

Mijn eerste werk was, te onderzoeken of er ook Hollandsche kerken waren. Op een politiepost kon men mij niet inlichten, omdat er in de gids voor Winnipeg niet gesproken

werd van een Hollandsche kerk, ook niet van een Reformed Church, noch van een Christian Reformed Church. Op het emigratiebureau kon men mij helpen. In Newton Ave, Elmwood stond een Hollandsche kerk en dicht daarbij woonde de predikant Ds. De Boer.

Ik ging van de veronderstelling uit, dat niemand beter op de hoogte was van den toestand der Nederlandsche immigranten dan de predikant der Nederlandsche gemeente. Als er iemand is, die oordeelen kan over den geestelijken en maatschappelijken toestand der kolonisten, dan moet het toch de man zijn, die bijna dagelijks met zijn gemeenteleden in aanraking komt, die hun vertrouwen bezit en in talrijke gevallen als hun raadsman optreedt.

Ds. De Boer verschafte mij met de grootste bereidwilligheid tal van inlichtingen.

Terloops zij opgemerkt, dat Winnipeg de eenige stad is in Canada, waar een Hollandsche gemeente gevestigd is met een predikant. Daaruit valt al aanstonds af te leiden, dat de Nederlandsche kolonisten in Canada nergens een sterke kolonie hebben gesticht. Een der eerste dingen toch, waar Nederlandsche kolonisten aan denken als ze zich ergens in eenigszins grooten getale vestigen, is aan het stichten van een kerk en aan het beroepen van een predikant.

Het is ook een feit, dat Nederlandsche emigranten voor een zeer groot deel behooren tot die groep van Nederlanders, die het zonder kerk niet kunnen stellen.

Natuurlijk zijn er tal van kolonisten, die zich om kerkinstitueering niet bekommeren, maar deze verliezen al spoedig hun Nederlandsch karakter en lossen zich op in de menigte. Men vindt ze later moeilijk terug. De Roomsch Katholieken hebben geen eigen kerk te stichten, zij sluiten zich aan bij de bestaande Roomsch Katholieke kerk, waaraan dan dikwijls Hollandsche pastoors verbonden worden. Ook zij bewaren niet lang de eigenschappen, die hen als Nederlanders onderscheiden van andere volken.

Komt men ergens in den vreemde onder Nederlandsche kolonisten, dan is de meerdere of mindere gunstige toe-

stand, waarin hun kerk verkeert, veelal een maatstaf voor hun geestelijke en stoffelijke welvaart.

Dat er in Canada slechts één Nederlandsche kerk is met één predikant, was voor mij al een bewijs, dat het geestelijk leven der Nederlandsche kolonisten niet sterk ontwikkeld was en hieruit leidde ik af, dat hun stoffelijke welvaart ook te wenschen overliet. Of deze conclusie juist was, zou blijken op mijn verderen tocht.

De Hollandsche kolonisten in Canada van Gereformeerden huize zijn de eenige, die, naar mij werd meegedeeld, een kerk hebben gesticht. Zij vormen zeer zwakke gemeenten, die jaar op jaar achteruit gaan. Naar alle waarschijnlijkheid zal het zooveel jaren niet meer duren of de eenige gemeente die, zij het dan met hulp van een classis, een predikant kan onderhouden, zal door armoede en achteruitgang in ledental zich de weelde van een predikant zien ontvallen.

Zondagmorgen 22 Sept. was ik reeds tijdig bij de kerk en maakte daar kennis met eenige landbouwers-emigranten, die per auto ter kerk waren gekomen. Op mijn vraag, hoe het hen ging, gaven de meesten ten antwoord: „niet best" of „'t kon beter". Ik maakte met enkelen een afspraak om hen op te zoeken in den loop der week. De middaggodsdienstoefening was iets beter bezocht dan de morgendienst. Ik telde ongeveer 50 kerkgangers. Volgens het Yearbook of the Christian Reformed Church in America 1923 telt de gemeente, die in 1908 is gesticht, 77 belijdende leden. Het aantal leden op het eind van 1923 was kleiner dan dat op 't eind van 1922. Jaar op jaar gaat de gemeente achteruit.

Een aantal Nederlandsche emigranten, die zich rondom Winnipeg als landbouwers hadden gevestigd, slaagden er niet in zich een behoorlijk bestaan te veroveren en vestigden zich in de stad, waar ze werk kregen in het houtbedrijf of hun brood verdienden als ambachtslieden. Deze menschen hebben een vrij goed bestaan, omdat de loonen niet slecht zijn, al zijn ze lager dan in de Vereenigde Staten. In Winnipeg verdienen ze 4 à 5 dollar per dag. Er is echter in de

Canadeesche steden na den oorlog niet veel werk. Canada zucht onder de gevolgen van den oorlog. De groote oorlogsschuld, waaronder de kolonie gebukt gaat, is oorzaak, dat tal van geprojecteerde werken niet uitgevoerd kunnen worden.

Op mijn vraag, gericht tot een troepje Hollandsche ambachtslieden, of ik, in Holland teruggekomen, enkele Hollanders mocht aanraden naar Winnipeg te komen, was hun eenstemmig antwoord: „Ontraad het ze liever, want er is weinig kans op, dat ze werk krijgen."

De land- en tuinbouwende Nederlandsche kolonisten wonen tot op een afstand van tien tot twaalf Engelsche mijlen, dat is 3 à 4 uur, van de stad. Hun kale, 'k zou haast zeggen eentonige, boerderijen liggen eenzaam in de onafzienbare prairie.

Ik bezocht den kolonist J. v. D. in Eemsville. De man is met een flink kapitaal uit Holland gekomen en huurde een boerderij met wat prairiegrond. Hij betaalt 150 dollars pacht voor 10 akkers prairiegrond met een woonhuisje en een schuur er op en 21 akkers prairie er bij. Hij exploiteert een z.g. dairyfarm, een melkerij. Graan verbouwt hij niet. Op een klein stukje bouwland heeft hij wat aardappels en groenten. Hij heeft een twintigtal koeien en drie paarden. De melk levert hij aan een melkinrichting, „creamery", in Winnipeg. Hij beklaagt zich over de behandeling, die hij en velen zijner collega's ondervinden van de directie dier creamery. Komt men als nieuwe leverancier aan zoo'n speculatieve melkinrichting, dan wordt de melk gewoonlijk goed betaald. De melk wordt gekeurd. Men onderscheidt drie kwaliteiten (grades) A, B en C. Graad A is de beste wat zuiverheid betreft en brengt 5 Hollandsche centen per gallon (4.5 L.) meer op dan graad B en deze weer 5 cent meer dan graad C. Verder wordt betaald naar het vetgehalte. Melk van graad A met 3.6 % vet wordt met 5 cent meer betaald dan melk van graad B met evenveel vet. De melk, door boer v. D. geleverd, werd in graad A gerangschikt en had een vetgehalte van 3.6 %. Hij kreeg daarvoor 62 cent per 4.5 L., dat is circa 14 cent per L. Van D. meest

de melk daarvoor per auto naar de naastbijliggende spoorweghalte brengen, ongeveer een drie kwart uur van zijn boerderij. 's Winters, als de sneeuw voeten hoog ligt op de prairie, is het vervoer per auto onmogelijk, dan gaat het per slede. Dat zijn vaak moeilijke tochten. De sneeuw ligt wel eens zoo hoog, dat de paarden er in blijven vastzitten. Om terug te keeren tot de melkinrichting. v. D. beweerde, dat wanneer men geruimen tijd had geleverd, de melk der leveranciers soms willekeurig van graad A naar graad B werd teruggebracht en dat ook het vetgehalte willekeurig werd verlaagd. Zich hierover beklagen bij de directie helpt gewoonlijk niets.

Waren het creameries op coöperatieven grondslag, dan zou zoo iets onmogelijk zijn, nu is men overgeleverd aan de willekeur van het dienstdoende personeel, waarop van de zijde der boeren geen controle mogelijk is.

Brengt men zijn melk naar een andere inrichting, dan gaat alles in 't begin weer goed, maar lang duurt het niet of men ondervindt weer dezelfde onaangenaamheden.

Het voederen der koeien is niet duur. Men jaagt ze maar in de prairie en haalt ze op tegen melktijd. Voor den langen, strengen winter moet men echter een flinke hoeveelheid hooi beschikbaar hebben. Om dit te verkrijgen, wordt een stuk van de prairie gemaaid. Men kiest daarvoor natuurlijk een stuk, waar weinig vee op geloopen heeft. De prairie in deze buurt is n.l. nergens afgerasterd. Het vee der boeren loopt waar het wil en vreet hier wat en daar wat. Om een stuk prairie te vinden, waar voldoende gras op staat om het te hooien, moet men wel eens heel ver van huis gaan. Het daar gewonnen hooi wordt weer vrij duur door de groote transportkosten, men kan soms niet meer dan één wagenvracht per dag halen. Voor velen is het koopen van hooi voordeeliger dan het zelf te winnen.

Het hooi is niet van beste kwaliteit, de melkopbrengst der koeien is dan ook niet heel groot, gemiddeld 6½ L. per koe per dag over één geheel jaar genomen.

Als de melk 14 cent per L. opbrengt, dan is deze te duur om er kalveren mee op te fokken. Zoodra een kalf geboren

wordt, wordt het doodgeslagen en op de prairie gegooid voor de honden. Het aanvullen van den veestapel geschiedt door aankoop van melkgevende koeien of bekalfde vaarzen. Op graanverbouwende boerderijen kan men n.l. wel kalveren opfokken, omdat men daar beschikt over graanafval.

Dat de fokkerij onder bovenaangegeven omstandigheden nog weinig beteekent, spreekt van zelf. Het is een fokkerij in 't wilde. Het eenige doel is: de koeien melkgevend te maken. Men bekommert zich dus heelemaal niet om den stier, die de koeien dekt. Er loopen stieren genoeg in de prairie, die zorgen er wel voor dat de koeien drachtig worden.

Ter eere van het Canadeesche gouvernement moet ik hier echter bijvoegen, dat het deze methode van fokken, als het tenminste fokken genoemd kan worden, niet aanmoedigt. Integendeel, het gouvernement doet zijn best om door het invoeren en fokken van rasbeesten, de veestapel te verbeteren. De prairie-boeren kunnen er echter veelal weinig van profiteeren, omdat ze geen geld genoeg hebben om hun terreinen af te rasteren, wat ze zouden moeten doen om andere vrijloopende stieren uit hun weide-gronden te houden.

Als bijvoer geven de melkboeren wat graanafval en wat zemelen aan hun koeien, producten, die ze koopen moeten in de maalderijen.

De heer v. D. zag zijn kapitaal jaar op jaar kleiner worden, hij verzocht mij iets voor hem te zoeken in de Vereenigde Staten, want hij wil weg van hier voor hij al zijn geld kwijt is.

Voor een boer als v. D., die alles alleen moet doen, is het ook in Canada moeilijk om vooruit te komen. v. D. heeft geen kinderen, die hem in zijn bedrijf kunnen helpen. Hij moet zelf melken, zelf zijn melk wegbrengen. Komt hij thuis dan is er reeds een groot deel van den dag voorbij. Is er wat aan den stal, aan het huis, aan de werktuigen of aan de auto te doen, hij moet het zelf doen, zoodoende is het niet mogelijk, dat hij nog aan ontginningswerk iets kan doen om zijn bedrijf uit te breiden. Vele kolonisten verkeeren in 't zelfde

geval. Zij die een troep kinderen hebben, hebben meer kans van slagen, omdat zij een deel van het werk met onbetaalde arbeidskrachten kunnen verrichten.

Met v. D. bezocht ik boer D., een Hollandsche kolonist, afkomstig uit Dacota, Vereenigde Staten. Hij woonde ongeveer een uur gaans van v. D.

D. heeft een zoogenaamd „mixed" bedrijf, hij heeft wat land in cultuur en houdt wat vee. Zonen heeft hij niet. De oudste dochter vervult echter op waardige wijze de plaats van een zoon. Zij ploegt met behulp van een tractor en verricht verder allen voorkomenden arbeid. D. klaagt over het wisselvallige van den oogst. Hij had al de jaren, dat hij in Canada was nog maar één mooien oogst gehad, toen oogstte hij 90 bushel haver per acre, dat is circa 80 H.L. per H.A. Wanneer de graanopbrengsten goed zijn, zijn de prijzen laag zooals dit jaar (1923). De graanprijzen worden gedrukt door de vele tusschenpersonen, die in den graanhandel betrokken zijn. „De boeren," zegt D., „hebben allen gebrek aan geld. Zoodra ze gedorscht hebben, brengen ze het graan naar de elevators. De aanvoer is daar soms zoo groot, dat men het nauwelijks weet te bergen. Laat de boer dan wat van den prijs vallen, dan wordt het nog wel genomen anders kan hij met een vollen wagen weer naar huis terug keeren. Pogingen om het graan coöperatief te verhandelen zijn nog niet met succes bekroond. In de toekomst moet het toch daarheen, de tusschenpersonen moeten zooveel mogelijk uitgeschakeld worden." Wanneer Hollanders hem vroegen of hij het raadzaam achtte naar Canada te emigreeren, dan zou hij het hun afraden.

In de stad Winnipeg sprak ik den heer W., een gewezen landbouwer, die tegenwoordig werkte in een der lumberyards, houtwerven, van Winnipeg. W. was naar Canada gekomen en had een homestead aangevraagd en gekregen. Een homestead is in de prairieprovincies Manitoba, Saskatchewan en Alberta, een stuk prairie ter grootte van 160 akkers, ongeveer 64 H.A. Men betaalt hiervoor tien dollar en krijgt den grond na drie jaar in eigendom zonder iets meer te betalen, als men gedurende die drie jaren de noodige

verbeteringen heeft aangebracht, zoodat de homestead ongeveer 300 dollar in waarde is toegenomen. De eerste jaren op zoo'n homestead zijn buitengewoon zware jaren. Men moet beginnen met een huis te bouwen, hoe eenvoudig het ook is, het kost tijd en geld. Aangenomen dat een kolonist het eerste voorjaar een deel van zijn land heeft kunnen bewerken met ploegpaarden van zijn buurman, dan brengt die grond eerst aan 't eind van 't jaar iets op. Intusschen moet de kolonist toch leven en van de najaarsopbrengst dient hij zooveel over te houden, dat hij den langen, strengen winter ook leven kan. Hij moet voedsel, kleeren en brandstof hebben. Vele kolonisten zijn door die moeilijke jaren heen gekomen. Spreekt men hen over dien tijd dan begrijpen zij zelf nauwelijks, hoe ze het konden volhouden.

Kolonisten, die een kapitaaltje mee brengen, kunnen het de eerste jaren natuurlijk beter volhouden. Meestal echter hebben de kolonisten geen geld. Sommigen komen zonder een cent aan. Vele jonge kolonisten en zoons van kolonisten, die zich op een homestead vestigen gaan in den zomer als er niet veel werk is op de boerderij of in den winter als er nog minder te doen is naar de steden, om daar wat geld te verdienen in een of ander bedrijf, aan de haven of aan het spoor. Ze houden dan wat geld over en komen, als het werk druk wordt op de boerderij terug, werken op hun homestead zoolang ze kunnen en gaan, als 't werk het weer toelaat, weer naar de stad terug. Deze manier van werken verdient alle aanbeveling. Wanneer men gedurende een half jaar hard werkt en zuinig leeft, dan kan men wel zooveel overhouden, dat men in de andere helft van 't jaar die verbeteringen, improvements, op de homestead aanbrengt, die voorgeschreven zijn om de homestead in eigendom te kunnen krijgen. Bij het stellen van voorwaarden, waarop de kolonist de homestead in eigendom kan krijgen, is met deze werkwijze ook gerekend. Men eischt n.l. dat de homesteader gedurende de eerste drie jaren 3 6 maanden op zijn grond verblijf houdt. Men geeft hem dus gelegenheid in die drie jaar 3 6 maanden elders uit werken te gaan. Nu hangt het grootendeels van den kolonist zelf af.

of hij het op die wijze drie jaar kan volhouden, ja of neen. Weet hij wat werken is, is hij niet bang om zich zware ontberingen te getroosten, heeft hij een beetje overleg bij zijn werk, dan kan hij het die eerste drie jaren wel bolwerken. Heeft hij dan het eigendomsrecht verkregen, dan zal hij zich verder wel redden, als hij tenminste niet door tegenspoeden wordt getroffen. Soms n.l. vernielen zwermen van sprinkhanen den oogst, soms ook verhagelt alles wat op 't veld staat of sterft het gewas door droogte. De kolonist kan dan op zijn homestead blijven, zich wat vee aanschaffen, eerst met trekossen later met paarden zijn werk doen. Langzamerhand kan hij wat hulp krijgen van zijn kinderen en zoo al voortzwoegende, man, vrouw en kinderen, kan men na verloop van vijftien, twintig jaar een behoorlijk boerderijtje in eigendom hebben.

De voeding van den kolonist laat weinig te wenschen over, hij eet beter dan de kleine landbouwer in Nederland.

De behuizing laat gewoonlijk nog al veel te wenschen over. Voor men een flink woonhuis kan bouwen, gaan er nog al wat jaren over heen.

Tal van kolonisten kunnen die moeilijke jaren niet doorkomen, of omdat ze niet sterk genoeg zijn om zoo zwaar te werken of omdat hun gezin te groot is, of omdat misoogsten hun beste pogingen verijdelen. Zulke menschen laten hun homestead in den steek of trachten te verkoopen, wat ze hebben en gaan hier of daar in een groote stad het brood zoeken, dat ze in de prairie niet vonden.

Teleurgestelde homesteaders treft men in de steden bij dozijnen aan.

De heer W. was in Canada gekomen en vestigde zich ook op een homestead. Hij kon den zwaren arbeid niet volhouden, liet zijn grond in den steek, kocht kar en paard, ging daarmee naar de markt, waar hij groenten opkocht, die hij in de stad rondventte. Hij werd, wat men in Canada noemt, een peddler. Met den verkoop van groenten in 't klein, verdiende hij flink zijn brood. Door het afbranden van zijn schuur en zijn huis stond hij weer zonder verdiensten. Geld om een woning te bouwen en een nieuwen wagen te koopen

had hij niet. Hij ging toen werken op een houtwerf, waar hij op dit oogenblik nog werkt.

Zooals het W. ging zoo gaat het met veel kolonisten. Mislukking is veler deel. De natuur speelt den boeren in Canada nog meer parten dan in Nederland.

Zijn die gewezen homesteaders door tegenspoed, of door gebrek aan vooruitzicht eenmaal van het land verdreven, dan komen ze er nooit weer terug.

Het land wordt bebouwd behalve door landbouwers, die er sedert lang wonen, bijna uitsluitend door van buitenaf komende kolonisten. Vanuit de Canadeesche steden trekken geen menschen naar buiten. Ook in Canada lokt de stad sterker dan het land, hoeveel heerlijks men ook van dit laatste vertelt. De stad is voor honderden kolonisten het laatste toevluchtsoord.

De oud-homesteader W. redeneerde als volgt: „Wanneer men niet te veel teleurstellingen ondervindt, dan kan men, hard werkende, na dertig, veertig jaren een tamelijke boerderij in eigendom hebben. Dan is men echter ook totaal afgewerkt. Wellicht komt een der kinderen op de boerderij als opvolger van vader. Misschien zeggen de kinderen later als ze vaders erfenis deelen: Wat hebben we een beste vader gehad, die zijn heele leven hard voor ons gewerkt heeft."

De heer W. vergat, dat, wanneer er in Nederland ook gelegenheid was zich zelf al zwoegende op te werken tot eigenaar van een boerderij van 64 H.A., dat daarmee ook een menschenleven zou gemoeid zijn. Behoudens enkele uitzonderingen is dat bijna overal het geval, als men het tenminste alleen van de boerderij hebben moet.

De heer W. drukte op zijn wijze uit wat honderden andere kolonisten bedoelen als ze beweren: „A homestead is good, but on the bones of the homesteader" [1]).

Ik wil 's mans redeneering dan ook niet gebruiken als een wapen tegen de homesteads, ik vind die homesteads nog niet zoo'n kwade instelling, ik wil er alleen mee illustreeren,

[1]) Een homestead is goed voor den erfgenaam van den homesteader.

dat het in cultuur brengen van zoo'n homestead een geweldige inspanning vordert van den kolonist, zoo geweldig, dat de helft der homesteaders het niet kunnen volhouden.

Genoemde heer W. was niet uit een landbouwersgezin afkomstig. In Canada kwam hij voor 't eerst met den landbouw in aanraking.

Waar een kolonist zich vestigt zonder middelen, of dat is op de Boertanger dalgronden, op de Surinaamsche zandritsen, in de Canadeesche prairies of op de United States mokgronden, overal zal hij zijn leven lang hard moeten werken om wat te kunnen nalaten. Wanneer zoo'n kolonist aan zijn kinderen kan nalaten een behoorlijke boerderij met bijbehoorende veestapel, dan heeft hij geen reden tot klagen Een groot deel der landverhuizers bezit niet genoeg volhardingsvermogen om het zoolang vol te houden. Ze vinden, dat het te lang duurt voor ze geld in kas hebben. Ze verkoopen hun homestead en trekken naar de stad of huren een reeds half in cultuurgebrachte homestead of een boerderij in de Vereenigde Staten. Hebben ze in dit laatste geval wat geluk, dan bereiken ze hetzelfde misschien een paar jaar eerder.

Dat er zooveel teleurgestelde homesteaders rondloopen is ongetwijfeld ook toe te schrijven aan het feit, dat de promotors van de landverhuizing naar Canada, de emigranten niet voldoende hebben ingelicht omtrent den aard van 't werk, dat er op een homestead te doen valt, deels omdat ze er zelf niet voldoende mee op de hoogte zijn, anderdeels omdat ze het niet durven, uit vrees de emigranten af te schrikken.

Ik heb wel kolonisten aangetroffen, die niet afkomstig waren uit landbouwersgezinnen, die als ze zoo hard blijven werken als ze nu doen wel slagen zullen, maar 't zijn er niet veel. De beste kolonisten voor Canada zijn boerenarbeiders en boerenzoons. Stedelingen zou ik het nooit aanraden een homestead te nemen.

Een tweetal boeren, die ik na kerktijd sprak, verklaarden mij, dat ze na zes jaren werken, minder hadden dan toen ze uit Holland kwamen. Dat zegt op zichzelf niets. Men kan met tienduizend gulden uit Holland komen, er acht

van in het bedrijf steken en dan beweren, dat men maar twee duizend gulden meer heeft. Wel zegt het iets, dat de boeren beweerden, dat het geld. dat ze in hun bedrijf hadden gestoken, geen rente opbrengt en dat ze, als ze nog geld genoeg over hadden zoo spoedig mogelijk naar de Vereenigde Staten zouden emigreeren.

Het best zijn er aan toe de tuinlui. Ik heb slechts één tuinder kunnen bezoeken, ook alweer omdat de afstanden zoo groot zijn.

De heer B., afkomstig van een der Zuidhollandsche eilanden, was bakker van beroep. Hij emigreerde naar Canada en oefende in Winnipeg een tijd lang het bedrijf van slachter uit. Daarna werd hij groenteventer. Dat ging best. Toen hij er kans toe zag, huurde hij in Middle Church een stuk grond en oefent daarop het tuinbouwbedrijf uit. Hij verbouwt aardappelen, wortelen, bieten, kool en bladgroenten. In 't voorjaar gebruikt hij broeibakken om wat vroege groenten aan de markt te kunnen brengen. Zijn grond bewerkt hij met ploeg en cultivator, getrokken door een motortrekker. Verder gebruikt hij in zijn bedrijf een aardappelpootmachine, een koolplanter en een aardappelrooier, benevens nog enkele andere landbouwwerktuigen, die door paarden worden getrokken. Zijn produkten brengt hij op een truck naar Winnipeg. Het gaat den heer B. uitstekend, hij dacht dit jaar, 1923, wel een vijfduizend dollar over te leggen.

Dat ziet er op het eerste gezicht prachtig uit, maar de heer B. kan die vijf duizend dollar zoo maar niet weg leggen. Hij dient ze bij de hand te houden, want het volgend jaar kon wel eens een heel slecht jaar zijn. De oogsten zijn in het tuinbouwbedrijf even wisselvallig als in het landbouwbedrijf. Droogte en hagelslag vernielen in sommige jaren het gewas zoodanig, dat er weinig te oogsten valt. De droogte doet het langzaam, de hagel vernielt in enkele oogenblikken kool, aardappelen, uien en groenten. De hagelsteenen zijn soms zoo groot als kievietseieren. Aardappels en uien worden door zoo'n hagelbui uit den grond en soms meters ver weg geslagen. Van de kool blijft niets anders over dan

de stronken. Merkwaardig genoeg gebeurt het, dat men van zoo'n, in 't voorjaar, stuk gehageld koolveld in 't najaar toch nog een vrij goeden oogst binnen kan halen.

De zomers zijn warm, zoo warm dat B. nog watermeloenen kan verbouwen, al zijn ze dan ook klein van stuk. De grond wordt goed bemest. B. kan voldoende mest in de stad koopen tegen niet te hoogen prijs.

Wil een tuinman 's winters groenten of wortelgewassen blijven leveren, dan dient hij een vorstvrije bewaarplaats te bouwen. Het spreekt toch vanzelf, dat men 's winters als de thermometer 40° F. onder nul wijst en de sneeuw voeten hoog ligt, geen groenten of wortels meer uit den grond kan halen. De tuinders bouwen daarom bij hun stallen of schuren een zoogenaamd „roothouse", wortelhuis. Men kan een roothouse niet beter vergelijken, dan met een aardappelkelder, zooals men die hier en daar in Zeeland op de boerderijen aantreft, maar twintig, dertig maal zoo groot. Er wordt een groote kuil in den grond gegraven, enkele palen langs de randen in den grond geslagen, hierop wordt een dak gebouwd van ruw houtwerk. Dit dak wordt bedekt met zoden, waarop in den winter een enorme vracht stroo gelegd wordt. Zoodoende krijgt men een groote overdekte vorstvrije kuil, waarin men in verschillende vakken de onderscheiden tuinbbouwprodukten bewaart, die voor overwintering in aanmerking komen.

Dat er in den groentehandel nog wel wat te verdienen valt, blijkt ook uit het feit, dat tal van kolonisten, die in de stad tijdelijk zonder werk zijn, een kar en een paard huren, op de markt van de boeren en tuinders groente koopen en die in de stad uitventen.

B. heeft ook mooie aardappelvelden. Een goede opbrengst is 130 H.L. per H.A. Tegen een gemiddelden prijs van ƒ 4.— brengt een H. A. aardappelen dus op ƒ 520. Appels en peren willen er niet groeien. Voor vruchtboomen is het zelfs in den omtrek van Winnipeg 's winters te koud. Men ziet er geen andere boomen dan wat kleine populieren en gedrongen wilgen. Naaldhout komt in Zuid-Manitoba weinig voor.

De heer B. meende, dat het voor nieuw aangekomen

tuinders wel mogelijk is zich een goed bestaan in den tuinbouw te veroveren, maar 't wordt jaar op jaar moeilijker om niet al te ver van de stad geschikte tuingronden te krijgen. De gronden om de stad Winnipeg zijn veelal het eigendom van grondspeculanten, die rekenen op een snelle uitbreiding van de stad en hopen hun terreinen als bouwterrein te verkoopen. De afstand, waarop de groentekweekerijen aangelegd moeten worden, wordt groot en dat brengt weer eigenaardige bezwaren met zich mee. Het transport der tuinbouwproducten wordt duurder en de verdiensten daardoor minder. Iemand, die uit Nederland komt en zich hier als tuinder wil vestigen, dient een behoorlijk kapitaal te bezitten om de noodige transportmiddelen en landbouwwerktuigen aan te schaffen.

Op 26 Sept. bracht ik een bezoek aan den vice-Consul Jhr. v. Riemsdijk, die met de meeste bereidwilligheid mij tal van inlichtingen verstrekte. Ik maakte bij die gelegenheid ook kennis met den Consul-Generaal van Nederland in Canada, Mr. De Meester, die op het punt stond om met Jhr. v. Riemsdijk een inspectiereis te maken door Canada om de Hollandsche emigranten, die met gouvernementshulp waren uitgezonden, te bezoeken. Jhr. v. Riemsdijk had voor mij ook nog toestemming weten te krijgen om het Agricultural College te bezichtigen. Het spijt mij zeer, dat ik daarvan geen gebruik heb kunnen maken, omdat ik te laat in mijn hôtel terug kwam van een bezoek aan een paar kolonisten. Te meer spijt het mij, omdat ik daardoor den vice-Consul een teleurstelling bereidde, waar Z. H.Ed.Gestr. zich zoo beijverd had mij behulpzaam te zijn.

Denzelfden dag bezocht ik ook nog den heer J. C. Coster, General Manager of the Holland Canadian Mortgage Bank. De Consul-Generaal in New-York had aan beide heeren, Jhr. v. Riemsdijk en J. C. Coster, voor mij een aanbevelingsbrief geschreven.

De heer Coster, die reeds dertien jaren in Canada woonde, deelde mij o.m. mede, dat naar zijn meening de toestand der Hollandsche kolonisten in Canada niet zoo rooskleurig was. Hij meende, dat, waar wij in Suriname een

bezitting hadden, waar 't land vruchtbaar was en niet duur, waar reeds enkele Hollandsche kolonisten een bestaan hadden gevonden, het aanbeveling zou verdienen om aan die Nederlandsche kolonie meer aandacht te schenken met het oog op een mogelijke kolonisatie op groote schaal door Nederlandsche kolonisten. Hij was echter ook van meening, dat Hollandsche boeren, die goed werkten en niet opzagen tegen de groote bezwaren, verbonden aan een pioniersleven, zich wel een goed bestaan konden veroveren, maar dat daar een heele tijd toe noodig was. De groote bezwaren, waarmee de kolonisten te worstelen hadden, zijn de lange, strenge winters, de slechte landwegen en de groote afstanden, waarop de kolonisten van elkaar en soms van het naaste spoorwegstation wonen. De kolonist is op zichzelf aangewezen en leeft met zijn gezin vrij eenzaam. Arbeidskrachten huren is zoo goed als onmogelijk.

In dit verband moge ik nog even opmerken, dat ook de vice-Consul, Jhr. v. Riemsdijk, geen enkelen Nederlander aanried naar Canada te komen, alvorens zich door het inwinnen van betrouwbare inlichtingen op de hoogte te hebben gesteld van den toestand in Canada en zich zoo mogelijk de hulp verzekerd te hebben van farmers in wier omgeving hij zich dacht te vestigen.

Van den heer Coster kreeg ik een aanbevelingsbrief mee aan den heer W. Kroon, directeur der Holl. Canadian Mortgage Bank in Edmonton, Alberta.

Den 27en Sept. verliet ik Winnipeg. Wat ik gezien en gehoord had in de Provincie Manitoba stemde mij niet enthusiast.

De reis door Saskatchewan leverde niets merkwaardigs op. 't Was prairie naar de vier windstreken. Dat ook hier graanverbouw een belangrijke plaats innam onder de bestaansbronnen der bevolking, bleek uit het feit, dat er bijna bij ieder station een of meer elevators waren gebouwd om het graan uit de omstreken tijdelijk op te slaan. Het aantal elevators, 't liep van een tot vijf, was een maatstaf voor de graanproductie in den omtrek van het station.

In Edmonton volgde ik dezelfde methode van onderzoek.

Ik vond er een Hollandsche kerk, maar geen predikant. Ds. Jongbloed, thans in Hoboken, N. Jersey, had deze gemeente vroeger gediend. De gemeente was echter te zwak geworden om een predikant te onderhouden.

Edmonton is een mooie stad met ongeveer 70.000 inwoners. Het ligt heel schilderachtig op beide oevers van de Saskatchewan, die een diep dal heeft uitgeslepen in de prairie-kleigronden. De stad is breed uitgelegd, maar is niet snel genoeg in bevolking toegenomen om zoo'n breeden uitleg te rechtvaardigen. Vele straten zijn nog onafgewerkt en geld om ze verder af te werken schijnt niet beschikbaar te zijn. 't Is hier ook als in Winnipeg, de stad lijdt onder de oorlogslasten, die nog lange jaren voelbaar zullen blijven.

Des Zondags woonde ik de godsdienstoefening, onder leiding van een der ouderlingen, bij. De kleine gemeente vergadert tegenwoordig in het basement van de kerk. De kerk zelf was te groot geworden voor de steeds in zielental afnemende gemeente.

Ik maakte kennis met een der diakenen, den heer H., afkomstig uit Aalten. Hij was ook in Canada gekomen als homesteader, maar had het werk moeten opgeven, mede ook omdat zijn vrouw niet sterk genoeg was om al de vermoeiienissen van het pioniersleven te doorstaan. De heer H. had zich toen in Edmonton gevestigd, waar hij aan de gemeente gasfabriek een goede betrekking had. Ik maakte er verder kennis met de landbouwers W. V. en H. S., menschen, die het tamelijk goed hadden, maar toch hard moesten werken om het hoofd boven water te houden. H. S. zou wel weg willen, als hij maar iets beters in 't vooruitzicht had.

Van een Nederlandsche boerenkolonisatie rondom Edmonton kan men niet spreken. Er wonen er maar enkele. De Nederlanders, die er wonen, wonen bijna allen in de stad en werken aan gemeentelijke instellingen als: waterwerk, gaswerk en sewerwerk. Enkele zijn ambachtslieden en sommige werken in het houtbedrijf. Voor nieuw-aangekomenen is het zeer moeilijk werk te vinden en voor hen, die in het particuliere bedrijf werken, is het vooruitzicht

niet gunstig. Een paar vroegen mij een andere gelegenheid tot werken voor hen op te zoeken. Ze wilden gaarne naar de Vereenigde Staten verhuizen, maar hadden geen geld. De Nederlandsche kolonie in Edmonton maakte een armoedigen indruk.

Dit was ook het oordeel van den heer W. Kroon, den directeur van de Holland Canadian Mortgage Bank, die mij op aanbeveling van den hoofddirecteur, den heer J. C. Coster uit Winnipeg, gastvrij ontving en met een bereidwilligheid, verre boven mijn lof verheven, behulpzaam was in het inwinnen van alle inlichtingen, die ik noodig had. Hij stelde zijn inspecteur, den heer Mac Farland, met diens auto te mijner beschikking. Daardoor was het mij mogelijk in de uitgestrekte prairie-provincie kolonisten op te zoeken, die ik anders niet had kunnen bereiken.

Ons eerste bezoek gold Neerlandia, waarheen de heer Mac Farland mij bracht op 30 September.

Het was deze kolonie van Hollandsche landbouwers, die al heel vroeg mijn belangstelling had getrokken. Nergens kan men beter bestudeeren dan hier, hoe ver een Hollandsche landbouwer het brengen kan in Canada en welke eischen er aan Hollandsche kolonisten gesteld worden. Eenige jaren terug waren er meer zulke kolonies, waar een groot getal Nederlanders bijeen woonde. Vele er van zijn verdwenen, andere zijn gebleven, o.a. in Ledgwick, Strasburg en Lethbridge. De berichten, die ik ontving omtrent den toestand der Nederlandsche kolonisten in genoemde plaatsen luidden gunstig. Mijn tijd was echter te beperkt om een bezoek te brengen aan deze nederzettingen. Uit eigen aanschouwing kan ik er dus niets van zeggen.

Neerlandia ligt in het Noorden van Centraal Alberta en is een der noordelijkste kolonies in deze reusachtige prairie-provincie, die tweemaal zoo groot is als Groot-Brittanje en Ierland. Men kan Neerlandia bereiken van uit Edmonton door eerst 60 Eng. mijlen in noordelijke richting te sporen tot West Lock en vandaar op een of andere ~~manier~~ een 40 mijlen westelijk te trekken, de prairie in. De ligging is ongeveer 54° 20′ N.B. en 114° 30′ W.L. De Edmonton, Dun-

vegan and British Columbia Railway loopt tot op 30 mijl van de nederzetting. Het dichtst bijgelegen spoorwegstation. West Lock. waarheen de boeren uit Neerlandia hun graan brengen en van waar een truck tweemaal per week de gemeenschap met de kolonie onderhoudt. ligt ongeveer 40 mijl of 13 uur gaans van het centrum der kolonie.

In 1911 gingen enkele Hollandsche kolonisten op zoek naar land in Canada. Onder de voortrekkers behoorden o.a. W. v. Ark. Tiemstra. Annema. Mast en Ebbers. In 't geheel zeventien personen. mannen. vrouwen en kinderen.

Deze pioniers stelden zich een bepaald doel. Ze wilden zooveel mogelijk bij elkaar blijven. ze wilden een kolonie stichten. daar waar nog geen andere kolonisten zich gevestigd hadden. dit met het doel om hun eenheid te bewaren. Kerkelijk waren ze een. daar ze allen lid waren van de Gereformeerde kerk. Ze wilden als Canadeezen zoo lang mogelijk hun Nederlandsche zeden en gewoonten bewaren.

De oppervlakte van Alberta is ten behoeve der kolonisten verdeeld in vierkanten van 6 Eng. mijl lang en breed. Een Eng. mijl is 1600 M. lang. ten naastenbij dus ½ uur gaans.

Zoo'n vierkant heet township [1]) en is weer verdeeld in 36 vierkanten. ieder van een mijl lang en breed. Zoo'n vierkant heet een sectie. Zes en dertig secties vormen dus een township. Iedere sectie is weer verdeeld in vier vierkanten van ½ mijl lang en breed. Deze kleine vierkantjes heeten quarter secties en worden onder den naam van homesteads aan kolonisten uitgegeven. Iedere kolonist kan een homestead krijgen als hij aan bepaalde eischen wil voldoen. hij kan in drie jaar eigenaar worden van 160 acres of 64 H.A.

Daar zijn townships uitgemeten waar nog niemand woont. waar alle 144 homesteads nog het onbetwiste gebied zijn van de prairiedieren. Van andere townships zijn enkele homesteads uitgegeven aan landverhuizers van verschillenden landaard. Hoe verder naar het N. gaand. hoe dunner de bevolking.

Genoemde Hollandsche kolonisten wenschten zich niet

---

[1]) Zie pag. 23.

neder te zetten in een township waar reeds kolonisten zich gevestigd hadden. Zij wilden hun tenten opslaan in een township, waar nog niemand woonde en moesten daarom wel in Noord Centraal Alberta terecht komen. Op de bovenaangegeven plaats stichtten zij de kolonie Neerlandia, die thans een bevolking telt van 300 zielen. Er zijn 70 schoolkinderen.

De eerste kolonisten hadden hun vrouwen en kinderen in het emigrantenhuis in Edmonton achtergelaten. Die vrouwen moesten daar wasschen en koken voor zich zelf, voedsel en kleeren moesten ze koopen.

Zooals ik zei hadden deze kolonisten een bepaald doel, niet zoo heel veel verschillend van dat der Nederlanders, die in 1846 Noord Michigan koloniseerden. Ze wilden hun Nederlandsch karakter zoo lang mogelijk bewaren, ze wilden kerkelijk één blijven, het onderwijs hunner kinderen zooveel mogelijk zelf regelen en op maatschappelijk gebied samenwerken, om de geweldige moeilijkheden, verbonden aan een pioniersleven, gemakkelijker het hoofd te kunnen bieden.

Neerlandia is nog niet oud genoeg om de deugdelijkheid der beginselen, die aan de stichting ten grondslag liggen, te demonstreeren. De geschiedenis der Hollandsche kolonisatie van Michigan is echter oud genoeg om te doen zien, dat een kolonisatie, rustende op bovengenoemde beginselen, uitstekend slagen kan.

Daar ligt aan de kolonisatie van Neerlandia een degelijk beginsel ten grondslag, daarom alleen is het de moeite waard de geschiedenis dier kolonie met aandacht te volgen. Daar hoog in 't Noorden van Alberta, te midden van onafzienbare prairies, ver van 't gewoel van groote steden, daar werken en worstelen Nederlanders, niet alleen om een stuk brood te verdienen, maar ook om hun Nederlandsch karakter zoo lang mogelijk te behouden en hun geloofsovertuiging te bewaren. Zij houden den naam van Nederlanders hoog in een land waar vertegenwoordigers van alle naties samenstroomen. Het is naar mijn meening de eenige Nederlandsche kolonie, die kans van slagen heeft. Ik beweer niet, dat de kolonisten slagen zullen, dat kan ik niet beoordeelen, dat

kan op 't oogenblik nog niemand, dat hangt af van voor ons onbekende factoren. Wel heb ik gezien, dat de toestand der kolonie niet ongunstig is.

Waar tal van nederzettingen van Hollanders, voor en na zijn verdwenen of tot onbeduidendheid zijn vervallen; ik wijs slechts op Dog Lake, honderd tien mijlen ten N. van Winnipeg, waar van de honderd drie en zestig Hollanders, door 't Comité van 't Lindenhout er heen gebracht, vermoedelijk niet meer dan drie over zijn; op Edam in Zuid Saskatchewan, op Nijverdal, dat nu Monarch heet in Zuid-Alberta, op de snel achteruitgaande kolonies in de steden Winnipeg en Edmonton, daar is het des te merkwaardig dat een kolonie, die zoo ongunstig ligt, zoo'n gezond leven heeft.

Toen de kolonisten daar aankwamen moesten ze natuurlijk eerst huizen bouwen. Er was nog al hout in de omgeving zoodat men blokhuizen bouwen kon van eigen materiaal. Het eerste huis, dat men gezamenlijk bouwde was voor den oudsten kolonist Ebbers, een man van zestig jaar. Toen er een behoorlijk aantal blokhuizen stond, gingen de getrouwden naar Edmonton om hun vrouwen en kinderen te halen, waarna men in 't voorjaar de huizen betrok.

Als men deze methode van koloniseeren, die veel overeenkomst vertoont met die, welke Van Raalte volgde in Michigan in 1846 vergelijkt met de methode, die door v. d. Brandhof is gevolgd om Suriname te koloniseeren in 1845, dan kunnen we niet nalaten deze eenvoudige Hollandsche kolonisten in Canada een veel helderder inzicht toe te kennen dan van den Brandhof had. Dat verwijt treft niet alleen van den Brandhof maar ook hen, die in Suriname de voorbereidende maatregelen moesten treffen om de kolonisten te ontvangen.

De Surinaamsche kolonisten voelden al heel spoedig dat de leiding niet deugde. Zij drongen er meer dan eens op aan, hun eigen weg te mogen volgen. „Het zou dan beter gaan," zeiden ze. Toen de kolonisatie aan de Saramacca opgeheven was en de boeren voor zichzelf moesten zorgen, toen ging het hun ook beter.

Men vergeve mij deze uitweiding, zij is een gevolg van

't feit dat het mijn doel is, de kolonisatie van Canada te vergelijken met die van Suriname. Het onberekenbare nadeel, dat de leiders der kolonisatie van Suriname onze kolonie hebben berokkend, stemt bitter als men ziet, dat elders gelukt, wat ook in Suriname had kunnen gelukken, als men den kolonisten o.m. zooveel mogelijk medezeggenschap had gegeven.

Overal waar Nederlanders zich gevestigd hebben als kolonisten, staan ze bij de hun omringende volken goed aangeschreven, terwijl ze in onze eigen kolonie een groep vormen, waarvan men tot voor eenige jaren terug, zoo goed als geen notitie nam. Die over hen sprak, had zijn mond vol met woorden als: gedegenereerd en verneegerd.

Een der meest op den voorgrond tredende personen uit de groep kolonisten, die zich zelf zoo ver op den „achtergrond" schoven, is de heer W. v. Ark. Als Nederlandsche kolonist zette hij zich neer in de provincie Ontario en trok vandaar met een groepje landzoekers naar het Westen tot ze in N. W. Centraal Alberta een township vonden, waar nog geen enkele sectie of quartersectie was uitgegeven. Ze vroegen de zes en dertig vierkante mijlen van het township aan en kregen het en noemden het Neerlandia. Het gouvernement zondert van elke 36 secties er vier uit. De nummers 11 en 29 voor schoolgebouw en schoolland, de nummers 8 en 26 voor de Hudsons Bay Comp., die daar oude rechten op kan laten gelden. De Hudson Bay Comp. kan eenigermate vergeleken worden met onze Oost-Indische Comp.

Langzaam breidde de kolonie zich uit. Ook uit de Vereenigde Staten kwamen enkele kolonisten.

Toen brak de oorlog uit. De heer v. Ark was in Nederland dienstplichtig. Hij werd opgeroepen en trok weg uit de kolonie om zijn dienstplicht in 't moederland te vervullen en bracht het tot reserve-officier.

Na de demobilisatie ging hij weer terug naar Neerlandia en vatte het voornemen op om te studeeren voor onderwijzer. Hij vertrok toen naar Edmonton en kreeg na twee jaar studie zijn certificaat als onderwijzer. Het Canadeesche gouvernement bouwde een school en Van Ark werd hoofdonderwijzer.

Plan van een Township.

31	32	33	34	35	36
30	School 29 Section.	28	27	H. B. 26 Section.	25
19	20	21	22	23	24
18	17	16	15	14	13
7	H. B 8 Section.	9	10	School 11 Section.	12
6	5	4	3	2	1

Een township is 6 Eng. mijlen lang en breed, dat is 9660 M., de oppervlakte is dus 9332 H.A.

Het geheel is verdeeld in 36 vierkanten „secties" van ongeveer 260 H.A. Een sectie is verdeeld in vier vierkanten „homesteads" van 65 H.A. Een homestead wordt toegewezen aan één kolonist.

De dubbele lijnen geven de aangelegde of nog aan te leggen wegen aan. De wegen zijn circa 20 M. breed.

Sectie 29 en 11 zijn schoolsecties. De vier homesteads om een school worden ook uitgegeven. Sectie 26 en 8 behooren aan de Hudson Bay Comp., die haar homesteads ook kan uitgeven, maar dan op door haar te stellen voorwaarden.

IJverige kolonisten kunnen meer dan een homestead, zelfs meer dan een sectie krijgen.

Daar het aantal leerlingen thans zeventig is, heeft het gouvernement ook een onderwijzeres aangesteld, een Engelsche dame. Zoo bekleedt Van Ark de gewichtige positie van opvoeder van het tweede geslacht der kolonisten.

Het Canadeesche gouvernement houdt er ten opzichte van het onderwijs milde denkbeelden op na. Het huldigt feitelijk het beginsel: „De school aan de ouders." Uit de kolonisten wordt een schoolbestuur gekozen, dat verantwoordelijk is voor den goeden gang van het onderwijs en dat ook bevoegd

is de leerstof te regelen, mits aan de minimum eischen, die 't gouvernement stelt, voldaan wordt. De school in Neerlandia is een Christelijke gouvernementsschool, zooals wij er in Nederland een kennen op het eiland Urk. Ook hierin blijkt weer, dat de eenvoudige settlers een goeden blik vooruit sloegen. Hadden zij zich gevestigd in een township, waar reeds andere kolonisten gevestigd waren: Italianen, Russen of Canadeezen, dan zou een publieke Christelijke school onmogelijk zijn geweest. De kolonisten wilden de kerk en de school, waaraan zij gehecht waren, overplanten in hun settlement. Zij wilden de maatschappelijke en de kerkelijke opvoeding hunner kinderen zoodanig inrichten, dat de band tusschen de kolonisten zoo nauw mogelijk bleef. Zij wisten, hoe ontzaglijk moeilijk het was, de eenheid te bewaren tusschen menschen, afkomstig uit onderscheiden deelen van Nederland, menschen met een sterk uiteenloopend karakter en met verschillende opvattingen. Zij geloofden en gelooven nog, dat wanneer Kerk en School en Huisgezin samenwerken om volwassenen te leiden en de jeugd op te voeden, zij het minst gevaar loopen hun eenheid en hun eendracht te verliezen en dat zij door die eenheid ook het best in staat zouden zijn het hoofd te bieden aan de ontzaglijke moeilijkheden, die zij als kolonisten het hoofd hadden te bieden. Deze denkbeelden, die de kolonisten van Neerlandia ten grondslag legden aan hun kolonie, geven antwoord op de vraag, hoe het komt dat Neerlandia de meest ongunstig gelegen kolonie van Nederlanders in Canada, in vrij gunstigen toestand verkeert, terwijl vele andere, die toch veel gunstiger lagen, in den loop der jaren achteruit gingen of zelfs verdwenen. Als één Nederlandsche kolonie in Canada toekomst heeft, dan is het Neerlandia.

Ik sta in dezen niet alleen.

Ds. De Boer van Winnipeg zag geen toekomst in de Nederlandsche kolonies in Canada. Over Neerlandia liet Zijn Eerwaarde zich niet uit, omdat hij die kolonie niet kende.

Ds. Brink, predikant te Lynden, Washington, die een viertal weken onder de kolonisten doorbracht, schrijft in

„de Wachter" van 15 Sept. 1923 onder meer het volgende:

„Wat mij ook opviel in Neerlandia, was het feit, dat ons volk er niet heen trok om rijk te worden, iets wat van velen van ons volk in het noord-westen niet kan gezegd worden En het is dit verschijnsel, dat meer moed geeft voor Neerlandia, dan voor sommige andere gemeenten in Canada en in Montana. 't Schijnt me dan ook toe, dat ons volk wel in Neerlandia kan blijven en er brood vinden, want Neerlandia gaat vooruit, wel niet met reuzeschreden, maar dan toch vooruit. Van meer dan een gemeente in de Classis Pacific is het tegenovergestelde waar, daar is achteruitgang."

Nu moet men niet denken, dat men in Neerlandia boerderijen aantreft zooals men ze ziet in Groningen of Zeeland. Die uit Nederland plotseling overgebracht werd naar Neerlandia, zou zijn handen wel eens van verbazing in elkander slaan als hem de boerderijen gewezen werden. Daar zijn reeds enkele flinke boerenhuizen, de meeste echter zijn nog blokhuizen. Zoo'n blokhuis ziet er uitwendig niet erg aantrekkelijk uit, maar binnen zijn ze dikwijls geriefelijk ingericht. Enkele huizen zijn nog heel primitief, ze zijn gedekt met planken, waarop graszoden liggen. In zoo'n huis is het niet altijd gezellig wonen. Een vrouw vertelde mij, dat het wonen in zoo'n blokhut met planken gedekt, waarop zoden liggen, vooral als het regende, heel ongezellig was. Het regenwater drupt dan wel eens door het dak, geen schoon, helder regenwater, maar vuil en modderig. Eens zat de familie aan tafel. Het regende hard en door het dak lekte het modderig water in de borden Moeder stelde voor om maar buitenshuis te eten. Buiten viel er althans schoon water in de soep, binnenshuis was het modderwater.

Genoemde vrouw behoorde met haar man tot de eerste kolonisten. Ze waren arm toen ze in Neerlandia kwamen, hebben aan bijna onoverkomelijke moeilijkheden het hoofd moeten bieden. Ze kochten een trekos, een jaar later nog een. Ze verheugden zich in hun vooruitgang en waren God dankbaar voor Zijn steun. 't Volgend jaar wellicht de ossen verkoopen en een paard er voor in de plaats koopen. Maar 't volgend jaar stierf de man. Wat zoo'n sterfgeval zeggen

wil in een kolonistengezin, dat zich pas heeft gevestigd, is moeilijk te beschrijven. De twee aankomende zoons staken de handen uit de mouwen en hebben het boerderijtje er bovenop gewerkt. Er staat nu een flink blokhuis, van binnen netjes betengeld. Er is heel wat land in cultuur gebracht, de koeien, paarden en varkens zien er goed uit, alles is schuldvrij. Geld is er niet, wel een zekere mate van welvaart. Een der zoons studeert thans voor predikant.

Het zou inderdaad merkwaardig zijn om het leven en het werken der verschillende kolonisten na te gaan. Zoo'n kolonist is toch een man van groote beteekenis.

Daar ligt een stuk prairie (in Suriname een stuk oerbosch). Het levert niets op, is van geen beteekenis voor het land. Daar vestigt zich een kolonist. Hij zet de spa in den grond en bouwt een hut voor zich en zijn gezin, een stal voor zijn os of zijn paard. Coöperatief werken ze, mensch en dier. Jaren achtereen zwoegen ze zoo hard als geen buitenstaander begrijpen kan. Jaar op jaar gaat de kolonist iets vooruit, maar 't kost hem zijn beste krachten en ongekende opofferingen. Jaar op jaar wordt ook zijn grond waardevoller en nu wordt ook jaar op jaar het gouvernement rijker, dat hem in staat heeft gesteld zich te vestigen. Het land wordt rijker, de nationale welvaart wordt verhoogd door den arbeid van zoo'n arme kolonist. Hier in Canada bouwen de kolonisten stukje bij stukje de kolonie op. Naarmate de boer vooruitschrijdt in de wildernis, naar die mate dringt ook beschaving en welvaart vooruit. Canada is voor deze waarheid één groot demonstratieveld.

Onbillijk zou het zijn de groote beteekenis over 't hoofd te zien der spoorwegen en landwegen, door particulieren en 't gouvernement aangelegd. De spoorwegen openen op veel snellere manier het land dan de kolonisten dat alleen kunnen doen. Bij de nog veelal onbeteekenende stations worden elevators gebouwd. Daar leveren de boeren hun graan. Hier en daar ziet men aan de stations ook een veekraal, waar koeien, schapen, varkens tijdelijk in geborgen worden, om per spoor naar de groote slachtplaatsen vervoerd te worden. De spoorweg helpt het land zich in sneller

tempo ontwikkelen, maar toch, de kolonist blijft de voornaamste factor, dat blijkt in de Vereenigde Staten en in Canada op tal van plaatsen waar kolonisten zich neerzetten vóór de spoorweg werd aangelegd.

Neerlandia ligt bijna een dagreis van het naaste spoorwegstation, West Lock verwijderd. Die groote afstand is oorzaak, dat het door de kolonisten verbouwde graan grootendeels als veevoer wordt gebruikt. Men kan beter vee over zoo'n afstand vervoeren dan graan. Het rundvee was echter zeer goedkoop toen ik de kolonie bezocht, er was niets aan te verdienen. De varkensteelt was loonend. De melk der koeien werd in huis ontroomd. De room werd een halve week bewaard, veelal in bussen, die men 's zomers ophing in den welput. Tweemaal per week kwam een truck, die kruidenierswaren, kleeren en andere behoeften aanvoerde, de room, de boter en de eieren ophalen, om ze naar West Lock te brengen. De boeren hadden een coöperatieven winkel opgericht. De zaak was nog klein in omvang, maar beloofde toch een onmisbare instelling te worden. Men hoopte, dat een der spoorwegmaaschappijen een zijlijn zou aanleggen vlak langs de kolonie, zoo'n zijlijn was althans door een der directies in uitzicht gesteld.

Wanneer de graanoogst goed is, zooals in 1923, dan is er te veel graan om aan 't vee op te voeren, dan wordt het naar West Lock gebracht. Dat is geen gemakkelijk werk, te meer daar de wegen, vooral als het wat geregend of gesneeuwd heeft, bijna onberijdbaar zijn. De boer laadt zijn vrachtje op een wagen, spant er twee of vier paarden voor, zorgt voor eten en deksel en trekt er op uit. Zoo nu en dan moeten de paarden wat rust hebben en gevoederd worden. 's Nachts wikkelt de man zich in dekens en stroo, kruipt onder den wagen en geniet zijn nachtrust. Den volgenden dag levert hij zijn graan af aan den elevator, doet zoo noodig enkele inkoopen en aanvaart de terugreis. Gewoonlijk zijn met dien tocht drie dagen gemoeid.

Als men nu aan 't cijferen gaat en zegt: zooveel arbeidsloon voor den man, zooveel onderhoudskosten voor de paarden, zooveel huur, onderhoud en afschrijving voor den

wagen en het tuig, dan komt men natuurlijk tot de conclusie: Dat betaalt niet! Dat blijkt zelfs een schadepost te zijn. En toch zeggen de boeren: „Hoe meer graan we over hebben en naar het station mogen voeren, hoe liever!" Wij hebben er geen bezwaar in vier, vijf, zes keer te rijden met een vrachtje graan, als we 't maar hebben.

De zaak is deze. De boeren moeten ook contanten hebben. Geld kan men zelfs op zoo'n afgelegen plaats niet missen. Welnu, men kan, als men graan te verkoopen heeft, er contanten voor krijgen. Veel krijgt men niet. Haver bracht, toen ik er was, aan den elevator op *f* 2.—, tarwe *f* 5.10, rogge *f* 4.50, gerst *f* 2.60 alles per H.L. Dat zijn geen prijzen, waarvoor wij in Nederland die granen kunnen verbouwen, dat kan men ook in Canada haast niet doen.

Volgens opgaven, mij ter plaatse verstrekt, is de gemiddelde opbrengst van haver 37 H.L.; van tarwe 22 H.L.; van rogge 22 H.L.; van gerst 28 H.L. per H.A. De opbrengst van 1 H.A. dier verschillende granen is dus: *f* 74 voor haver; *f* 112 voor tarwe; *f* 99 voor rogge; *f* 73 voor gerst. Wanneer men verder in aanmerking neemt, dat het stroo geen handelswaarde vertegenwoordigt, het wordt door de dorschmachines op hoopen geblazen, die veelal in brand worden gestoken, dan volgt uit bovenstaande opbrengstcijfers, dat het graanbedrijf alleen maar loonend is, als ten eersten de opbrengst boven het gemiddelde gaat en ten tweeden als men door extensieve cultuur, de onkosten per H.A. zoo klein mogelijk maken kan.

En toch, was men altijd zeker een boven aangegeven opbrengst te krijgen, dan was het bedrijf voor den kolonist nog loonend, als hij ten minste een voldoende hoeveelheid grond in cultuur heeft. Dat blijkt uit het feit, dat tal van kolonisten op andere plaatsen hun gehuurden grond bebouwen voor de helft van de opbrengst. De andere helft is voor den eigenaar. Natuurlijk hebben zulke huurboeren minder uitgaven. Ze moeten geen schoolbelasting, geen wegenbelasting, geen grondbelasting betalen. Verder is het bouwen van een woonhuis, van een schuur of stal voor rekening van den eigenaar. Voor den huurboer schijnt zoo'n half om half

bedrijf niet zoo onvoordeelig te zijn als het voor den eigenaar soms is, omdat de belastingen in de laatste jaren hoog zijn geworden.

Terloops deel ik nog mede, dat het aanleggen en onderhouden van wegen, het onderhoud en het bouwen van de school voor rekening komen van de eigenaars der perceelen, van de homesteaders.

Het gouvernement voert de te verrichten werken uit, de bewoners betalen dat werk door belastingen. In Neerlandia werken de opgezetenen zelf aan de wegen. Een deel der belasting komt dus weer terug in den zak der belastingbetalers in den vorm van verdiend arbeidsloon. Een der kolonisten fungeert daarbij als werkleider. De schoolgebouwen zijn heel eenvoudig. Wordt de welvaart der kolonisten grooter, wordt de streek wat meer bevolkt, dan bouwt het gouvernement op kosten der opgezetenen mooie schoolgebouwen, veel grootscher en mooier dan men in Nederland ziet. Wij klagen in Holland wel eens over onze dure „schoolpaleizen" maar hoe duur ze ook zijn, ze kunnen de vergelijking met de Canadeesche en Amerikaansche schoolgebouwen niet doorstaan.

De leerplichtwet, waaraan zeer streng de hand wordt gehouden, is van kracht tot het vijftiende jaar, tenzij de leerlingen eerder de 8ste klas doorloopen hebben, wat natuurlijk zelden het geval is. De strenge handhaving van de leerplichtwet is oorzaak dat het 2e geslacht der kolonisten Engelsch spreekt zoo goed alsof ze van Engelschen oorsprong waren. Dat geslacht is niet meer in staat om de moedertaal behoorlijk te spreken, nog minder te lezen of te schrijven. Dit geldt niet alleen voor de Nederlandsche kolonisten, maar ook voor Duitsche, Italiaansche en Poolsche. Het is de leerplichtwet die van al die nationaliteiten binnen een menschenleeftijd, Canadeezen maakt.

Zou men in Suriname in honderd jaar bereiken wat men hier in Canada in twintig, dertig jaar bereikt? Ik geloof het niet, gezien het feit dat men in „de meest Nederlandsche kolonie" op geen stukken na bereikt heeft, wat men in

Demerara, in Canada en in de Vereenigde Staten heeft bereikt op taalgebied.

In Noord Centraal Alberta komt nog al wat hout voor. Wat wilgen en populierenstruikgewas en een enkele berk. Dit hout is van weinig waarde. Geleidelijk rooit men de stompen van dit struikgewas uit. Men ontbloot de wortels wat en trekt ze met paarden uit den grond. Het ontginnen van met „brush", struiken, begroeid terrein is geen zwaar werk, al is het nog al tijdroovend. Zijn de struiken wat opgeruimd dan kan men zoo den ploeg in 't land zetten.

Hier en daar komen vrij groote complexen naaldhout voor, bestaande uit Spruce (Picea's) en Tamarac (Tamarix lork). Dit hout is van beteekenis als brandhout en bouwhout en om er heiningpcsten van te maken.

De ondergrond van enkele naaldbosschen is zwampachtig. men noemt het muskeg zwamp als de bodem met dikke moszoden is begroeid. Ontboscht men zoo'n muskeg zwamp dan verdwijnt geleidelijk de moszode naarmate de boomen in aantal verminderen en gras komt er voor in de plaats.

Het drainage vraagstuk is niet moeilijk. De regenval is niet groot, ongeveer 5 d.M. per jaar. De grootste hoeveelheid hiervan valt in de Lente. We zouden dit jaargetij het modderseizoen kunnen noemen. Een Lente zooals wij die in Nederland kennen is daar onbekend. De zomer is kort maar warm. De max. temp. loopt tot 90 F. De graangewassen schieten snel op en kunnen in den betrekkelijk korten zomer toch voldoende rijpen. Soms is de oogst laat, omdat de vele regens in de lente het bewerken en bezaaien van den grond in den weg staan. Eind Sept. wordt het koren gemaaid. Het staat dikwijls tot midden October op het land.

Als het oogsttijd is dan komt men overal handen te kort.

Het graan wordt met maaimachines-zelfbinders gesneden, op hokken gezet en blijft op 't land staan tot de dorschmachine komt. Het wordt dus niet opgeschuurd. Wel ziet men hier en daar koornhoopen. Als men niet intijds dorschen kan, dan wordt het graan tijdelijk op hoopen gevoerd en zoo bewaard tot de dorschmachine beschikbaar is. De dorschmachines zijn voorzien van blowers, die het streo en het kaf

op hoopen blazen. Het graan wordt in zakken gedaan, soms ook los op groote wagens geladen en zoo spoedig mogelijk naar den elevator gebracht, als men het ten minste niet voor veevoer gebruiken wil. In den elevator wordt het graan gekeurd en gerangschikt naar de kwaliteit in 1e, 2e en 3e soort (grade), daarna gewogen. De uitbetaling geschiedt naar gewicht en naar kwaliteit.

De herfst is het mooiste jaarseizoen. De temperatuur is aangenaam, het weer meestal droog, terwijl de kleurenpracht van bosch en prairie wonderschoon is.

De prairie vertoont in deze streken een zacht golvende oppervlakte.

De winters zijn lang en streng. Men heeft volle vier maanden winter. Zelfs in April daalt de temperateur nog wel eens onder 0 Fahr. De winter minimum temp. is dikwijls 40 en 50 onder 0 Fahr. De geweldige massa's sneeuw maken de wegen soms onbegaanbaar en het werken buitenshuis haast onmogelijk. Ongezond is zoo'n strenge winter niet.

De bewoners van Neerlandia zijn vol moed. In de heele kolonie trof ik maar één vrouw aan, die wel naar Holland terug zou willen, overigens verlangde niemand terug naar het moederland, evenmin dachten ze er aan om te emigreeren naar de Vereenigde Staten. Gaarne zouden ze zien, dat de kolonie nog wat versterkt werd door geloofsgenooten uit Nederland. Voor Nederlanders, die op 't gebied van kerk en school, van huisgezin en maatschappij anders denken is Neerlandia geen goede plaats om zich te vestigen. Ze zouden er zich wellicht nooit thuis gevoelen al zou het hun niet ontbreken aan hulp en steun.

Na mijn bezoek aan Neerlandia bezocht ik nog een tweetal kolonisten in een ander deel van Centraal Alberta. De tocht ging nu naar het Z. O. over fort Saskatchewan, Vegreville, Vermillion naar Tolland. Daar bezochten wij een Nederlandschen kolonist die een flinke boerderij had. Het was een jonge boer, v. W., die, hoewel hij geen landbouwopleiding had genoten, 't toch zoover had gebracht, dat hij in enkele jaren een groote oppervlakte van de heuvelachtige prairie in cul-

tuur had gebracht, een flinke schuur had en behoorlijk van landbouwwerktuigen was voorzien, zoodat hij de toekomst met gegronde hoop op slagen tegemoet zag. Hij en zijn jonge Hollandsche vrouw stelden zich tevreden met een eenvoudig, niet woonhuis. Zij hoopten in staat te zijn, als tegenspoeden uitbleven, binnen eenige jaren een grooter woonhuis te kunnen bouwen.

Het is werkelijk interessant om te zien, hoe hier twee heel jonge menschen, die ver van de boerderij hun opvoeding hadden genoten, zijn vader was zeeofficier geweest, haar vader advocaat in Indië, zoo goed als, zonder kapitaal het landbouwbedrijf met succes beoefenen, alleen door harden, inspannenden arbeid en goed overleg.

Van Tolland ging het over Wainwright langs de Battle River naar Camrose. Onderweg bezochten wij een Hollandschen kolonist, die in den oorlog in het Canadeesche leger had gediend. Na de demobilisatie kon hij als oud-soldaat een zoogenaamd soldiers grant krijgen. Het gouvernement geeft n.l. aan oud-soldaten een homestead met de noodige voorschotten voor 't bouwen van een schuur en een huis, en voor 't aanschaffen van werktuigen en vee. Ondanks deze tegemoetkomingen kon hij als kolonist toch niet vooruitkomen. Hij kon zelfs niet de rente betalen van de genoten voorschotten, zoodat hij steeds dieper in de schuld raakte. Zijn vrouw deed wat ze kon om de zaak op de been te houden door bij de buren kolonisten uit naaien te gaan, waarvoor ze goed betaald werd. De toekomst voor deze menschen ziet er zeer donker uit.

Na deze tochten keerde ik terug naar Edmonton, waar ik een kort bezoek bracht aan den Minister van Landbouw, Hon. George Hoadley, die gaarne zou meewerken om nog wat meer Hollandsche kolonisten te plaatsen. Hij sprak met lof over de reeds in Alberta werkende Hollanders.

Ik zou hiermede mijn mededeelingen over de Hollandsche kolonisten in Canada kunnen eindigen, omdat ik gedurende mijn verdere reis door Britsch-Columbia en op Vancouver-eiland, geen Hollandsche kolonisten heb ontmoet.

Echter, in de Vereenigde Staten aangekomen, kwam ik in

den staat Washington in aanraking met tal van Hollandsche Canadeezen, van wie ik nog iets wil zeggen. De Hollandsche kolonies in Lynden, Everett en Seattle, drie steden aan de Puget sound nemen toe in bloei hoofdzakelijk door het binnenkomen van Canadeesche Hollanders. Wat de Canadeesche kolonies in Dog Lake, Winnipeg, Edmonton, Edam, Nyverdal en andere verloren hebben, dat wonnen de steden aan de Puget Sound.

In de Vereenigde Staten is werk in overvloed en de loonen zijn er hoog. De nieuw aangekomen kolonisten vinden meestal dadelijk werk. Die farms willen hebben, hebben daar evengoed gelegenheid om te beginnen als in Canada. Hebben ze een beetje geld, dan kunnen ze dikwijls voor een niet te hoog bedrag een reeds in exploitatie zijnde boerderij koopen of huren. Nieuwe gronden om te ontginnen zijn er genoeg. Tal van kolonisten steken de Possession Sound (een onderdeel van de Puget Sound) over en vestigen zich op Whidby-eiland, voornamelijk in het plaatsje Oak Harbor, in 't N. van genoemd eiland.

Whidby-eiland zal ongeveer half zoo groot zijn als Zuid-Beveland. Het is lang en smal, heuvelachtig, hier en daar rotsachtig, begroeid met mooie bosschen met zwaar geboomte, hoofdzakelijk naaldhout: Spruce (Picea), Fir (Abiës), Cedars (Juniperus), Pines (Pinus), Hemlock (Tsuga). Het klimaat is buitengewoon mild, tal van loofboomen behouden gedurende den korten, niet strengen winter hun bladeren. Oak-Harbor is voor 't grootste deel gekoloniseerd door Hollanders. Men vindt er een Christian Reformed en een Reformed Church. Beide kerken hebben een predikant. In de dalen tusschen de vrij hooge heuvels wordt landbouw en veeteelt uitgeoefend. In een dier dalen, Clover valley, is het wereldrecord geslagen in den verbouw van tarwe. Een Hollandsche boer, een zekere De Wilde, oogstte er 150 bushel per acre, wat neerkomt op 130 H.L. per H.A. De heer De Wilde oogstte daarmee ook een getuigschrift en een gouden medalje van het departement van Landbouw.

Heel veel bouwland is er op het eiland niet. De meeste boeren houden zich bezig met kippenfokkerij in 't groot. Er

worden duizende bij duizende witte Leghoorns gehouden voor de eieren, die van hieruit bij honderdduizenden naar New-York worden gezonden.

In deze streek hebben tal van Winnipegger Hollanders zich gevestigd..Ze voelen zich hier beter thuis dan in Canada Vraagt men waarom zij Canada verlieten, dan krijgt men ten antwoord: We zagen geen toekomst op de homesteads, we konden geen geschikt werk vinden in de stad of de winters waren voor ons te streng.

Toen ik op het punt stond mij in te schepen naar Nederland, kwamen er nog zes Hollandsche gezinnen uit Canada uit de buurt van Noble Foundation, Zuid-Alberta, aan. Ze hadden het daar niet kunnen bolwerken en hadden zoogoed als alles verloren, wat ze naar Canada hadden meegenomen.

Toen ik ongeveer Nieuwjaarsdag in Zeeland was, vernam ik, dat er een zekere C. uit Delia, Zuid-Alberta, zijn ouders in Sasput, tusschen Schoondijke en Hoofdplaat gelegen, was komen bezoeken. Ik bracht een bezoek aan de familie C. waar ik jammer genoeg den kolonist niet thuis trof. De familie deelde mij mede, dat hij graanboer was, dat hij het er vrij goed had, maar klaagde over den lagen prijs van 't graan. Hij woonde in Zuid-Alberta, met nog twee van zijn broers, reeds 14 jaar. Hij was van oordeel, dat iemand, die in Holland een „broodje" had, niet naar Canada moest emigreeren om zijn positie te verbeteren. Hij deed dan ook niet de minste moeite om een of meer van zijn drie broers, die nog thuis waren, straks mee te nemen naar Canada. Op hun beurt dacht geen dezer drie jongens er aan hun broer te volgen. Een en ander is wel een bewijs, dat daar in Zuid-Alberta de toestand voor de boeren niet zoo heel rooskleurig is.

Was het mijn doel enkel geweest om een onderzoek in te stellen naar den toestand der Hollandsche kolonisten in Canada, dan zou ik het hierbij kunnen laten. Het doel was echter een vergelijking te treffen tusschen de bestaansmogelijkheid van een Nederlandschen kolonist in Canada

en een in Suriname. Mijn rapport zou niet volledig zijn, als ik niet trachtte die vergelijking te treffen.

Het is uiterst moeilijk de bestaansmogelijkheid van Nederlandsche kolonisten te vergelijken in twee landen, die zoo uiteenloopen in klimaat en ontwikkeling, kortom in bijna alles van elkaar verschillen. Er is eigenlijk maar één punt van overeenkomst en dat is, dat beide landen groot gebrek hebben aan menschen.

1. De Canadeesche kolonist heeft dit groote voordeel boven zijn collega in Suriname, dat hij zijn landbouwproducten op een markt kan brengen, die practisch gesproken, niet gemakkelijk overvoerd kan worden. De prijzen mogen schommelen, soms zelfs niet loonend zijn, maar verkoopen kan hij zijn granen en zijn vee altijd.

2. De Canadeesche kolonist kan, dank zij de groote beschikbare oppervlakte land, die hij goedkoop krijgen kan, zijn bedrijf extensief uitoefenen, daardoor is hij in staat een groote hoeveelheid producten te teelen met de minste kosten per eenheid, omdat, hoe grooter hij zijn beteelde oppervlakte neemt, hoe voordeeliger hij gebruik kan maken van machinerieën.

3. In veeteelt en zuivelbedrijf heeft hij een hulpmiddel om zijn verbouwde produkten om te zetten in geld, wanneer de graanprijzen lager dalen dan het gemiddelde, waarvoor hij ze verkoopen moet, om nog iets er op te verdienen.

4. Kerk en school geven hem meer dan ze den Surinaamschen kolonist geven.

5. Het verkeer tusschen de nederzettingen onderling en de steden is veel makkelijker in Canada, omdat de uitbreiding van het wegennet gelijken tred houdt met het in cultuur brengen der gronden.

Tegenover deze voordeelen kan Suriname weinig stellen

1. De Surinaamsch kolonist verbouwt op dit oogenblik niets voor de wereldmarkt. Zoolang er geen produkten in cultuur worden gebracht, die op de wereldmarkt verkocht kunnen worden, zoolang kan Suriname aan geen enkele kolonist bestaanszekerheid verschaffen.

2. Het zal lang duren voor de Surinaamsche kolonie m[illegible]

voordeel gebruik kan maken van werktuigen omdat de kosten voor het ontginnen van groote stukken grond enorm hoog zijn. Kan men de boomlooze streken inpolderen, dan zou te dien opzichte veel gewonnen zijn.

3. Zoolang de invoer van slachtvee in Suriname veer aangemoedigd wordt dan tegengegaan, kan geen enkele kolonist in de veeteelt een bestaan vinden.

4. Het onderwijs in Suriname deugt niet voor kolonistenkinderen. Door het niet handhaven van de leerplichtwet is het schoolverzuim zoo groot, dat er van geregeld onderwijs geven geen sprake is. De kerkelijke toestanden in Suriname zijn van dien aard, dat Protestantsche kolonisten aan het kerkelijk leven geen deel kunnen nemen.

5. Het verkeer in Suriname tusschen de verschillende ondernemingen laat nog zeer veel te wenschen over door gebrek aan goede landwegen. De zoo hooggeroemde waterwegen zijn voor den kolonist van weinig beteekenis.

Zijn die nadeelen niet tot een minimum terug te brengen, zoodat de kansen van Nederlandsche kolonisten om te slagen minstens even groot worden als die der Canadeesche kolonisten? Mijns inziens wel.

1. Door 't mogelijk maken van het teelen van gewassen, die een afzetgebied hebben op de wereldmarkt zooals bacoven-suikerriet, sinaasappelen, rijst en zuidvruchten. Eventueele cultures. Behalve dan de teelt van suikerriet op coöperatieven grondslag door cane farmers (rietboeren) kunnen alleen ondernomen worden als ertsverschepingsmogelijkheid geschapen wordt.

2. Door het inpolderen van groote oppervlakten liefst boomloozen grond. Een deel der inpolderingswerken kan door de kolonisten zelf worden verricht.

3. Door den invoer van slachtvee zoover men gaan kan te beperken, al was het maar alleen door den invoer niet aan te moedigen of te begunstigen.

4. Door het verkrijgen van eigendomsrechten op landerijen voor ernstige kolonisten zoo gemakkelijk mogelijk te maken.

Feitelijk komt alles neer op wat in punt 1 aangeroerd is.

Vindt men een genoegzaam aantal produkten voor de wereldmarkt, met een gelegenheid tot verschepen, dan is de toekomst voor den Surinaamschen kolonist beter dan voor den Canadeeschen kolonist. Het is mijn overtuiging, dat er genoeg produkten voor de wereldmarkt kunnen verbouwd worden en verder, dat er met krachtige medewerking van 't moederland ook verschepingsgelegenheid in het leven geroepen kan worden.

De Canadeesche kolonist is feitelijk geheel afhankelijk van de graanprijzen. Die zijn laag, dat blijkt uit wat dienaangaande op pag. 31 is gezegd. Wel stegen de prijzen in Nov. toen de geweldige aanvoer aan de elevators wat verminderde; de tarwe stond toen op *f* 7.10; haver *f* 3.—; gerst *f* 5.—; rogge *f* 5.30; mais *f* 5.70. Van deze verhoogde prijzen profiteeren de boeren echter niet veel, omdat, zooals gezegd is, ze door gebrek aan geld gedwongen worden hun graan meestal direct na het dorschen te verkoopen. De graanprijzen vertoonen meer neiging om naar beneden te gaan in volgende jaren, dan om op te gaan.

Het eerste toch, wat de kolonist moet doen is graan verbouwen. Iedere nieuwe kolonist vergroot de oppervlakte grond, die voor den verbouw van graan in beslag genomen wordt. De wereldproduktie van tarwe is thans voldoende om in de wereldbehoefte te voorzien.

The National Agricultural Conference, gehouden in Washington in Januari 1922 besloot te adviseeren de oppervlakte van met tarwe te verbouwen grond met 15 pCt. te verkleinen. De landbouwers hebben daaraan geen gevolg gegeven, vandaar de dreigende overproduktie en het dalen der prijzen.

Op 20 Juni 1923 nam de Wheat conference in Chicago een besluit van dezelfde strekking als de N. A. C. had genomen. De boeren en nog minder de kolonisten zullen er zich aan storen. De oppervlakte met tarwe bezaaid, wordt jaar op jaar grooter, dank zij het groote aantal kolonisten, dat jaar op jaar Canada en de Vereenigde Staten binnen komt. Het inkrimpen van den tarwebouw door maatregelen

van hoogerhand genomen, staat gelijk met het tegenhouden van emigranten.

Canada heeft zijn hulpbronnen nog niet genoeg ontwikkeld om de kolonisten in andere takken van arbeid aan 't werk te zetten. Dat blijkt uit het feit, dat men de duizenden „harvesters", die in de oogstmaanden uit Engeland naar Canada gestuurd werden, moeilijk kon plaatsen.

Ongeveer te zelfder tijd, waarin ik Canada doorreisde, deed dit ook een gouvernements emigratie-agent uit Denemarken, die door het Canadeesche gouvernement uitgenoodigd was om de mogelijkheid te onderzoeken van emigratie van Denen naar Canada op eenigszins groote schaal.

Op een vraag, door een persman gedaan, hoe hij over Alberta en het koloniseeren van Alberta dacht, was zijn antwoord:

„Vóór uw gouvernement, aan de kolonisten kan verzekeren, een vol jaar geregelden arbeid en een behoorlijk loon „gedurende het geheele jaar, zult gij er niet in slagen om „dat type van kolonisten te krijgen, dat ge noodig hebt. „Werk alleen in het drukste gedeelte van 't jaar, zonder „vooruitzicht om na afloop van die drukte, nog werk te „vinden, weerhoudt den echten boerenwerkman om naar „Canada te komen" [1]).

Daar is vooreerst geen kijk op, dat het Canadeesche gouvernement de kolonisten een vol jaar aan 't werk kan zetten, nog minder hen een jaar lang een goed loon verzekeren.

Naar mijn meening is het dan ook een gewaagde onderneming om jongelui, niet landbouwers, uit Nederland met gouvernementshulp, als kolonisten naar Canada te zenden.

---

[1]) „Until your government can guarantee settlers a year's steady job on a farm, with reasonable wages all the year round, you will not get the type of settlers you need" interrupted the eminently practical Mr. Reventlow.

„Short term employment during the harvest, with no prospect of a „job afterwards, is what keeps the real farm worker from coming to „the country. If he does come, he either drifts into the cities in the „winter and becomes a charge upon them, or else he goes over to the „United States after harvest and so is lost to both your country and „mine".

Zegt men: Wij moeten toch iets doen voor onze werkeloozen en toekomstloozen om hen in staat te stellen hun brood te verdienen, dan kan niemand daartegen bezwaar maken. Maar dan dringt zich bij ieder rechtgeaard Nederlander toch de vraag op, of het niet van wijs beleid zou getuigen als men begon met minstens een evengroot crediet beschikbaar te stellen, om Nederlandsche landbouwers gelegenheid te geven naar een Nederlandsche kolonie te emigreeren, waar de vooruitzichten voor een landbouwer niet minder gunstig zijn, als de bacoven- en andere culturen tot stand komen.

Het stichten van een Nederlandsche volksplanting in Suriname is voor deze in alle opzichten achterlijke kolonie een levenskwestie, en alles wat er toe bijdraagt om Suriname tot bloei te brengen zal ook indirect het moederland ten goede komen.

J. J. LEYS.